

Науково-теоретичне забезпечення проекту

Програма обласного науково-методичного проекту «Освітні стратегії соціалізації особистості громадянського суспільства»

Демократичні перетворення в Україні обумовили глобальні зміни у філософії освіти, визначенні її мети, завдань, методів діяльності. Сьогодні завдання навчальних закладів – виховання громадянина з високим рівнем громадянської свідомості, патріотизму, активності, поваги до прав і свобод демократичного суспільства.

Сучасна демократія вимагає від людини готовності і здатності до активної участі у справах суспільства і держави на основі глибокого усвідомлення своїх прав і обов'язків, себе як повноправного члена соціальної спільноти, громадянина своєї країни.

Ці пріоритети передбачають орієнтацію на відродження національної гідності, патріотизму й громадянської зрілості особистості, що включає освіченість на рівні кращих світових зразків, гуманізм, духовність, діловитість; активну позицію кожної людини, зокрема, її самореалізацію у матеріальній і духовній сферах суспільного життя, дотримання конституційних норм тощо .

"Метою освіти, - зазначено у Законі України «Про освіту», - є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору..."

Такі глобальні завдання вирішуються у **процесі соціалізації** через засвоєння людиною особистісних цінностей, соціальних норм та моделей поведінки.

Цей складний та багатофакторний процес досліджувати та аналізували такі відомі вітчизняні і закордонні вчені як А.Адлер, І.Д.Бех, М.Р.Бітянова, А.А.Бодалев, Л.І.Божович, Д.Джеймс, М.І.Монахов, Л.В.Сохань, О.В.Сухомлинська, М.М.Рубінштейн, К.Роджерс, Й.Г.Фіхте.

У запропонованому проекті термін **«соціалізація»** визначається як накопичення людиною соціального досвіду та відтворення його у власній життєдіяльності. Процес соціалізації характеризується такими ознаками як періодичність та динамічність протікання. Найбільш важливим періодом соціалізації є дошкільний та шкільний вік, коли дитина не лише набуває знання, формує власний світогляд, але і отримує навички самоконтролю, взаємодії з колективом, уміння вирішувати складні життєві ситуації. Саме у навчально-виховному процесі відбувається розвиток усіх складових самовдосконалення особистості, у першу чергу потреби у самоствердженні та самореалізації, що є невід'ємною частиною соціального становлення сучасної людини.

Складовими процесу соціалізації є:

- **Підготовка до суспільного життя:** формування та засвоєння навичок демократичної культури, виконання громадянських обов'язків, взяття відповідальності за себе, родину, суспільство.
- **Оволодіння загальнолюдською і національною культурою:** формування цілісного світогляду, опанування таких соціальних навичок, як моральне ставлення до людей, терпимість щодо соціальних, національних, етнічних, релігійних, статевих розбіжностей, шанування прав та свобод людини, навичок співробітництва, позитивного розв'язання конфліктів, підтримки загальної безпеки.
- **Соціально-політична адаптація:** розвиток навичок спілкування, культури комунікацій, самопізнання, самооцінки, самовизначення; адекватної оцінки світу, політичної ситуації, власної позиції тощо.
- **Соціально-професійна орієнтація:** усвідомлений вибір життєвих стратегій, реалізація прав і можливостей шляхом самовиховання, самовизначення, самооцінки інтересів, здібностей, нахилів, мотивації майбутнього соціального і професійного розвитку.

У цілому, концепція проекту відповідає основним документам, що забезпечують діяльність освітньої галузі: Загальна декларація прав людини, Декларація прав дитини, Національна доктрина розвитку освіти України, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», державні документи щодо реформування сучасної освіти.

Головна мета проекту: визначення освітніх стратегій соціалізації особистості, розробка показників соціального розвитку учнів різних вікових груп, удосконалення системи психолого-педагогічного супроводу як важливого чинника процесу соціалізації.

Основні завдання проекту:

1. Аналіз наукової літератури з проблеми, визначення освітніх стратегій соціалізації особистості у навчально-виховному процесі.
2. Відбір пакету методів та методик діагностики соціального портрету учнів різних вікових груп.
3. Створення «банку інформації» відповідно до теми та завдань дослідження.
4. Запровадження гнучкої системи організації навчального процесу, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освітньої галузі та науково обґрунтованим концепціям соціалізації особистості демократичного суспільства.
5. Розробка та впровадження моделей розвивального освітнього середовища, що сприяє процесу соціалізації та формуванню громадської активності учнів.
6. Підготовка педагогів області до запровадження основних ідей проекту через удосконалення системи курсової підготовки та активізацію методичної роботи у регіоні.
7. Розробка рекомендацій, спрямованих на самоосвіту, створення можливостей для особистісного та професійного зростання педагогічних

працівників у процесі роботи над проектом.

У процесі розробки проекту було висунуто припущення, що ефективність соціалізації учнів у навчально-виховній діяльності освітнього закладу може зростати за умов:

1. педагогізації середовища, взаємодії з громадськістю, створення позитивного іміджа освіти, навчального закладу, конкретного педагога;
2. підвищення рівня психолого-педагогічної культури учасників освітнього процесу, забезпечення психолого-педагогічного супроводу соціалізації учнів різного віку;
3. створення розвивального освітнього простору навчального закладу з метою врахування індивідуальних особливостей та можливостей самоактуалізації та самореалізації учнів;
4. використання інноваційних освітніх технологій для формування цілісного світогляду, соціальної компетентності та громадської активності учнів;
5. впровадження нових методів контролю знань та оцінювання з метою формування навичок рефлексії та розвитку оцінної складової самосвідомості учнів;
6. розширення рольового простору кожної дитини за рахунок її включення у систему суспільно корисних справ, шкільного самоврядування, педагогічно вмотивованих доручень;
7. актуалізацію підготовки учнів до свідомого вибору життєвих перспектив та майбутньої професії;
8. використання методів педагогічної корекції для вирішення актуальних проблем виховання та реалізації індивідуального підходу до учнів;
9. гуманізації міжособистісних стосунків, створення позитивного мікроклімату у дитячих колективах;
10. аналізу, узагальнення та впровадження педагогічного досвіду, накопиченого у процесі роботи над проектом.

Учасники проекту: кафедри, відділи, лабораторії ДОІППО, методичні служби регіону, освітні заклади різних типів.

Рівні участі у проекті:

1. ***Науково-теоретичний*** - кафедри ДОІППО, наукові установи України, залучені для консультацій та розробки науково-методичних матеріалів.
2. ***Науково-методичний*** - методичні служби всіх рівнів.
3. ***Експериментальний*** - навчальні заклади, що проводять науково-експериментальну роботу та апробацію нових навчальних матеріалів та технологій.
4. ***Загальний*** - освітні заклади усіх типів та рівнів.

Основні пріоритети проекту

1. Визначення показників, що характеризують соціальний розвиток особистості на різних вікових етапах.

2. Розробка пакету діагностичних матеріалів для дослідження процесу соціалізації учнів.
3. Моніторинг якості навчання та соціальної компетентності школярів.
4. Запровадження педагогічних стратегій соціалізації особистості, визначених у процесі роботи над проектом.
5. Використання інноваційних технологій навчання з метою стимулювання самоосвіти, самовдосконалення та посилення соціальної компетентності учнів.
6. Впровадження інформаційних технологій, активізація дослідницької діяльності школярів.
7. Формування позитивної мотивації навчання та вибору майбутньої професії.
8. Допомога учням в оволодінні стратегією життєвого проектування та самореалізації особистості.
9. Зміцнення фізичного, психічного та психологічного здоров'я молоді, запровадження здоров'язберігаючих технологій освітнього процесу.
10. Підготовка педагогічних кадрів до використання інноваційних освітніх технологій та реалізації завдань проекту.

Методи дослідження. Науковий аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, спостереження, анкетування, опитування, тестування, аналіз педагогічного досвіду колективів навчальних закладів та окремих вчителів та вихователів ДНЗ.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці моделей соціалізації особистості на рівні регіональної освіти та конкретного навчального закладу, визначенні педагогічних стратегій, що сприяють ефективності процесу соціалізації учнів різних вікових груп, науковому обґрунтуванні шляхів реалізації проблеми, забезпеченні експертизи отриманих результатів.

Практична значимість роботи над проблемою пов'язана з можливістю залучення до дослідницької діяльності широкого кола педагогічних працівників та накопичення досвіду використання ефективних педагогічних стратегій соціалізації учнів.

Етапи роботи над проблемою.

Підготовчий. Конкретизація проблеми на рівні регіонів та окремих педагогічних колективів, планування роботи творчих груп, створення «банку інформації» з питань соціалізації, розвитку соціальних компетенцій учнів, визначення основних показників для системного відстеження, діагностика рівня готовності педагогічних колективів до роботи над проблемою, організація роботи психолого-педагогічних семінарів з проблеми соціалізації учнівської молоді. (Додаток № 2)

Організаційно-моделюючий. Наукове обґрунтування стратегій соціалізації учнів різного віку, розробка відповідних проектів на рівні конкретних освітніх установ, координація діяльності методичних служб

різних рівнів в забезпеченні умов для підвищення творчої активності педагогічних кадрів.

Практичний. Розробка та апробація системи діяльності навчального закладу, або вчителя, вихователя, спрямованої на розвиток соціальних компетенцій особистості, масове запровадження новітніх педагогічних стратегій та конкретних технологій соціалізації, накопичення досвіду управління інноваційними процесами в освітній діяльності.

Коригуючий. Аналіз та корекція накопиченого педагогічного досвіду, визначення його основних ідей для широкого запровадження, аналіз матеріалів попередніх зрізів діагностики рівня розвитку соціальних компетенцій учнів та їх навчальних досягнень. Вивчення та експертна оцінка накопиченого педагогічного досвіду (при визначенні ефективності досвіду доцільно використовувати науково обґрунтовані критерії: актуальність, оригінальність, новизна, стабільність, збалансованість і комплексність результатів, раціональність витрат часу, зусиль, засобів, відповідність реальним можливостям основної маси вчителів і матеріальної бази).

Підсумковий. Узагальнення перспективного педагогічного досвіду, підведення підсумків роботи педагогічних колективів з проблеми соціалізації учнів, підготовка матеріалів для публікації, науковий аналіз матеріалів моніторингу, підготовка підсумкових наукових конференцій, обмін досвідом між регіонами області.

Очікувані позитивні результати

На рівні регіональної системи освіти: активізація творчої активності педагогічних кадрів, підвищення рівня психолого-педагогічної культури та фахової майстерності педагогів, запровадження педагогічних стратегій та інноваційних навчально-виховних технологій, спрямованих на розвиток соціальної компетентності учасників педагогічного процесу, зростання якості освіти та виховання, вдосконалення системи психолого-педагогічного супроводу розвитку особистості школярів, що забезпечує максимально сприятливі умови для задоволення освітніх потреб, розвитку самосвідомості, самореалізації кожної дитини у творчому середовищі, збільшення кількості випускників, що обрали професію, яка в найбільшій мірі відповідає їхнім здібностям та потребам суспільства, конкретного регіону тощо.

На рівні особистості фахівця. Усвідомлення пріоритетів освіти, спрямованої на комплексне впровадження педагогічних стратегій соціалізації особистості, впровадження інноваційних педагогічних технологій розвитку соціальних компетенцій учнів, зростання прагнення до самовдосконалення, самоосвіти та самореалізації, включення в систему науково-дослідної роботи, накопичення передового педагогічного досвіду, який може бути запровадженим у масову практику.

На рівні особистості учня Активізація механізмів соціалізації та адаптації, формування позитивного образу-Я, залучення до системи

діяльності, що стимулює розвиток громадянської активності та зростання рівня життєвої компетентності учнів.

Науково-теоретичне забезпечення

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури визначення основних показників соціальної компетентності, уточнення та конкретизація їх для учнів різного віку, розробка педагогічних стратегій соціалізації особистості в умовах модернізації освіти.
2. Розробка тематики психолого-педагогічного семінару з проблеми соціалізації особистості демократичного суспільства. (Додаток № 3)
3. Розробка питань для обговорення на педагогічних радах навчальних закладів. (Додаток № 2)
4. Розробка спецкурсу для слухачів «Освітні стратегії соціалізації особистості демократичного суспільства»».
5. Підготовка рекомендацій щодо використання форм, методів, технологій соціалізації учнів.

Науково-методичне забезпечення

1. Організація роботи проблемного психолого-педагогічного семінару «Освітні стратегії соціалізації особистості демократичного суспільства». (Додаток № 3)
2. Включення у план курсової підготовки лекцій та спецкурсів відповідної тематики.
3. Розробка рекомендацій щодо організації роботи над проектом на кожному з етапів.
4. Розробка критеріїв соціальної компетентності та громадської активності учнів різного віку.
5. Проведення науково-практичних конференцій, проблемних семінарів, педагогічних читань з проблем розвитку креативності учасників педагогічного процесу.
6. Вивчення та узагальнення досвіду роботи над проектом.

Діагностичне забезпечення

1. Розробка програми комплексного моніторингу соціальної компетентності школярів для створення банку інформації, аналізу та розробки науково обґрунтованих рекомендацій..
2. Запровадження загального моніторингу впровадження проекту «Освітні стратегії соціалізації особистості демократичного суспільства», розробка програм розвиваючої та корекційної роботи з учнями та дитячими колективами.
3. Діагностика розвитку соціальної компетентності учнів різних вікових груп

на основі визначених показників системного дослідження з використанням комплексу надійних валідних методик, що відповідають нормативним вимогам, порівняння узагальнених даних на кожному з етапів реалізації проекту.

4. Щорічна діагностика динаміки розвитку професійної компетентності педагогічних працівників і колективів в умовах роботи над проектом.

Видавнича діяльність

1. Висвітлення питань роботи над проектом в обласних педагогічних виданнях «Джерело», «Нива знань», фахових педагогічних видання Всеукраїнського рівня.
2. Підготовка науково-методичних та практичних матеріалів:
 - збірка «Соціалізація особистості у сучасній освіті»;
 - статті з питань розвитку соціальної компетентності та громадської активності учнів;
 - методичні рекомендації щодо впровадження педагогічних стратегій соціалізації особистості у процесі викладання конкретних дисциплін та позакласній роботі навчального закладу,
 - монографії.